

HOTĂRÂREA CURȚII
5 noiembrie 2002*

Überseering BV
împotriva
Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare
formulată de Bundesgerichtshof (Germania)]

„Articolele 43 și 48 din Tratatul CE – Societate constituită în conformitate cu legislația unui stat membru și care are sediul social pe teritoriul acestuia – Societate care își exercită libertatea de stabilire în alt stat membru – Societate considerată că și-a transferat sediul efectiv pe teritoriul statului membru gazdă, potrivit dreptului statului în cauză – Nerecunoașterea de către statul membru gazdă a capacității juridice și a capacității procesuale a societății – Restricționarea libertății de stabilire – Justificare”

Cauza C-208/00

În cauza C-208/00,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, de către Bundesgerichtshof (Germania), pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Überseering BV

și

Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC),

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 43 și 48 din Tratatul CE,

CURTEA,

compusă din domnul G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, domnii J.-P. Puissochet, M. Wathelet (raportor) și R. Schintgen, președinți de cameră, domnii C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann și V. Skouris, doamnele F. Macken și N. Colneric, domnii S. von Bahr și J. N. Cunha Rodrigues, judecători,

avocat general: domnul D. Ruiz-Jarabo Colomer,

---

*Limba de procedură: germana.

grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- pentru Überseering BV, de W. H. Wagenführ, Rechtsanwalt,
- pentru Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC), de F. Kösters, Rechtsanwalt,
- pentru guvernul german, de domnul A. Dittrich și de doamna B. Muttelsee-Schön, în calitate de agenți,
- pentru guvernul spaniol, de doamna M. López-Monís Gallego, în calitate de agent,
- pentru guvernul italian, de domnul U. Leanza, în calitate de agent, asistat de doamna F. Quadri, *avvocato dello stato*,
- pentru Guvernul Regatului Unit, de doamna R. Magrill, în calitate de agent, asistată de doamna J. Stratford, *barrister*,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de doamnele M. Patakia și C. Schmidt, în calitate de agenți,
- pentru Autoritatea de supraveghere a AELS, de domniile Dyrberg și J. F. Jónsson, precum și de doamna E. Wright, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Überseering BV, reprezentată de W. H. Wagenführ, ale Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC), reprezentată de F. Kösters, ale guvernului german, reprezentat de domnul A. Dittrich, ale guvernului spaniol, reprezentat de doamna N. Díaz Abad, în calitate de agent, ale Guvernului Țărilor de Jos, reprezentat de doamna H. G. Sevenster, în calitate de agent, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de doamna R. Magrill, asistată de doamna J. Stratford, ale Comisiei, reprezentată de doamna C. Schmidt și ale Autorității de supraveghere a AELS, reprezentată de domnul P. Dyrberg, în ședința din 16 octombrie 2001,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 4 decembrie 2001,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin ordonanța din 30 martie 2000, depusă la grefa Curții la 25 mai 2000, Bundesgerichtshof a adresat, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, două întrebări preliminare privind interpretarea articolelor 43 și 48 din Tratatul CE.
2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între (i) Überseering BV (denumit în continuare „Überseering”), societate de drept olandez, înregistrată, la 22 august 1990, în Registrul Comerțului din Amsterdam și Haarlem și (ii) Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (denumită în continuare „NCC”), societate cu sediul în Republica Federală Germania având ca obiect repararea prejudiciilor cauzate de lucrările defectuoase executate în Germania de către NCC, în numele Überseering.

Dreptul național

3. Zivilprozessordnung (Codul german de procedură civilă) prevede că acțiunea introdusă de o parte care nu are capacitate procesuală trebuie să fie respinsă ca inadmisibilă. În conformitate cu articolul 50 alineatul (1) din Zivilprozessordnung, orice persoană, inclusiv o societate, care are capacitate juridică are capacitate procesuală, definită ca fiind capacitatea de a fi titulară a unor drepturi și de a-și asuma obligații.
4. Potrivit jurisprudenței constante a Bundesgerichtshof, acceptată de doctrina germană dominantă, capacitatea juridică a unei societăți se determină conform legislației aplicabile în statul în care aceasta și-a stabilit sediul efectiv („Sitztheorie” sau principiul sediului societății), în opoziție cu „Gründungstheorie” sau principiul constituirii, potrivit căruia capacitatea juridică este determinată în conformitate cu legislația statului în care a fost constituită societatea. Această normă se aplică, de asemenea, în cazul în care o societate a fost constituită legal în alt stat și ulterior și-a transferat sediul efectiv în Germania.
5. În măsura în care capacitatea juridică a unei astfel de societăți se apreciază în lumina dreptului german, aceasta nu poate fi nici titulară a unor drepturi, nici nu-și poate asuma obligații și nici nu poate fi parte într-o procedură judiciară, cu excepția cazului în care este constituită din nou în Germania astfel încât să obțină capacitate juridică în temeiul dreptului german.

Acțiunea principală

6. În octombrie 1990, Überseering a dobândit un teren situat în Düsseldorf (Germania), pe care l-a utilizat în scopuri profesionale. Printr-un contract de antrepriză din 27 noiembrie 1992, Überseering i-a încredințat NCC renovarea unui garaj și a unui motel, construite pe terenul respectiv. Obligațiile contractuale au fost îndeplinite, însă Überseering a pretins existența unor vicii în executarea lucrărilor de vopsire.

7. În decembrie 1994, doi resortisanți germani cu reședința în Düsseldorf au achiziționat toate părțile sociale ale Überseering.
8. După ce a solicitat fără rezultat societății NCC remedierea viciilor constatate în executarea lucrărilor, în 1996, pe baza contractului de antrepriză încheiat cu NCC, Überseering a introdus o acțiune împotriva NCC în fața Landgericht Düsseldorf, cu scopul de a obține obligarea acesteia la plata sumei de 1 163 657,77 DEM, plus dobândă, drept costuri de remediere a viciilor pretinse și a prejudiciilor conexe.
9. Landgericht a respins acțiunea. Oberlandesgericht, Düsseldorf a confirmat această decizie de respingere a acțiunii pe fond. Potrivit constatărilor acesteia, Überseering și-a transferat sediul efectiv la Düsseldorf în urma achiziționării părților sale sociale de către doi resortisanți germani. Oberlandesgericht a considerat că, în calitate de societate de drept olandez, Überseering nu avea capacitate juridică în Germania și, în consecință, nu putea avea capacitate procesuală pe teritoriul acesteia.
10. Prin urmare, Oberlandesgericht a hotărât că acțiunea Überseering era inadmisibilă.
11. Überseering a formulat, în fața Bundesgerichtshof, recurs împotriva hotărârii Oberlandesgericht.
12. De asemenea, din observațiile Überseering reiese că, în paralel cu procedura pendinte în prezent în fața Bundesgerichtshof, Überseering a fost acționată în justiție în fața unei instanțe germane, pe baza anumitor dispoziții ale legislației germane nespecificate. Aceasta a fost obligată de către Landgericht Düsseldorf la plata onorariilor arhitecților, aparent ca urmare a înscrierii sale, la 11 septembrie 1991, în registrul cadastral din Düsseldorf, ca proprietar al terenului pe care sunt construite garajul și motelul renovate de NCC.

Cu privire la întrebările preliminare

13. Deși constată că jurisprudența la care se face referire la punctele 4 și 5 ale prezentei hotărâri este contestată în diverse privințe de o parte din doctrina germană, Bundesgerichtshof consideră că este preferabil, în stadiul actual al dreptului comunitar și al dreptului societăților comerciale din Uniunea Europeană, să se continue aplicarea respectivei jurisprudențe din mai multe motive.
14. În primul rând, nu trebuie să se țină seama de orice soluție care constă, prin luarea în considerare a unor elemente de legătură diverse, în aprecierea situației juridice a unei societăți prin raportare la mai multe sisteme juridice. Potrivit Bundesgerichtshof, o astfel de soluție generează o incertitudine juridică, întrucât domeniile juridice care sunt reglementate de diverse sisteme juridice nu pot fi clar distinse unele de altele.

15. În al doilea rând, elementul de legătură reprezentat de locul de constituire avantajează fondatorii societății, având în vedere că aceștia pot, atunci când aleg locul de constituire, să aleagă sistemul juridic care le convine cel mai mult. În aceasta constă slăbiciunea esențială a principiului constituirii, care nu ia în considerare că atât constituirea, cât și desfășurarea activității unei societăți afectează, de asemenea, interesele terților și ale statului în care se află sediul efectiv al societății, în cazul în care acest sediu este situat în alt stat decât cel în care a fost constituită societatea.
16. În al treilea rând, când elementul de legătură este reprezentat de locul sediului efectiv se evită ca, prin constituirea societății în străinătate, să fie eludate dispozițiile legislației privind societățile comerciale din statul în care se află sediul efectiv, care sunt destinate să protejeze anumite interese esențiale. În prezenta cauză, interesele pe care legislația germană urmărește să le protejeze sunt, în special, interesele creditorilor societății: legislația referitoare la „Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH)” (societăți comerciale cu răspundere limitată în dreptul german) asigură această protecție prin norme detaliate privind constituirea și menținerea capitalului social. Este necesară, de asemenea, protecția societăților dependente și a asociaților minoritari ai acestora. În Germania, această protecție este asigurată de norme care reglementează grupurile de societăți și, în cazul acordurilor prin care o societate este de acord să administreze altă societate sau să cedeze profiturile altei societăți, de norme referitoare la despăgubirea și compensarea financiară a acționarilor dezavantajați de aceste acorduri și contracte. În cele din urmă, normele privind coadministrația garantează protecția lucrătorilor societății. Bundesgerichtshof subliniază că nu există dispoziții echivalente în toate statele membre.
17. Bundesgerichtshof dorește să afle totuși dacă, în cazul unui transfer transfrontalier al sediului efectiv, libertatea de stabilire garantată prin articolele 43 și 48 din Tratatul CE nu împiedică conexarea situației juridice a societății legislației statului membru în care se află sediul său efectiv. Răspunsul la întrebarea respectivă nu poate, potrivit acesteia, fi dedus clar din jurisprudența Curții.
18. În această privință, Bundesgerichtshof subliniază că, în hotărârea din 27 septembrie 1988, Daily Mail and General Trust (cauza 81/87, Rec., p. 5483), Curtea, după ce a precizat că societățile puteau să își exercite dreptul de stabilire, prin înființarea de agenții, sucursale sau filiale ori transferând întregul lor capital unei societăți noi în alt stat membru, a constatat că, spre deosebire de persoanele fizice, societățile există numai în virtutea sistemului juridic național, care reglementează constituirea și funcționarea lor. Din aceeași hotărâre reiese, de asemenea, că Tratatul CE a ținut seama de diferențele dintre normele naționale cu privire la conflictul de legi și a rezervat soluționarea problemelor legate de acestea viitoarei legislații.
19. În hotărârea din 9 martie 1999, Centros (cauza C-212/97, Rec., p. I-1459), Curtea a sancționat refuzul unei autorități daneze de a înregistra în registrul comerțului sucursala unei societăți legal constituite în Regatul Unit. Cu toate acestea, Bundesgerichtshof

subliniază că această societate nu își transferase sediul, deoarece, de la constituirea sa, sediul său social se afla în Regatul Unit, iar sediul său efectiv în Danemarca.

20. Bundesgerichtshof dorește să afle dacă, având în vedere hotărârea Centros, menționată anterior, dispozițiile tratatului referitoare la libertatea de stabilire se opun, într-o situație precum cea care face obiectul acțiunii principale, aplicării unor norme privind conflictul de legi, în vigoare în statul membru în care se află sediul efectiv al unei societăți legal constituite în alt stat membru, în cazul în care aceste norme au drept consecință nerecunoașterea capacității juridice a acestei societăți și, prin urmare, a capacității sale procesuale în respectivul stat membru, pentru a invoca drepturile rezultate dintr-un contract.
21. În aceste circumstanțe, Bundesgerichtshof a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 43 și 48 din Tratatul CE trebuie să fie interpretate în sensul că libertatea de stabilire a societăților se opune ca determinarea capacității juridice și a capacității procesuale ale unei societăți legal constituite în temeiul dreptului unui stat membru să fie efectuată în raport cu dreptul altui stat, în care societatea respectivă și-a transferat sediul efectiv, în cazul în care din dreptul statului respectiv rezultă că aceasta nu poate să valorifice în justiție, în statul de stabilire, drepturile care decurg dintr-un contract?

2) În cazul unui răspuns afirmativ:

Libertatea de stabilire a societăților (articolele 43 și 48 din Tratatul CE) impune determinarea capacității juridice și a capacității procesuale ale unei societăți în raport cu dreptul statului în care aceasta a fost constituită?”

Cu privire la prima întrebare preliminară

22. Prin prima sa întrebare, instanța națională dorește, în esență, să afle, în cazul în care o societate constituită conform legislației unui stat membru („A”) pe teritoriul căruia are sediul social, considerându-se în privința acesteia, potrivit legislației altui stat membru („B”), că și-a transferat sediul efectiv în acest din urmă stat B, dacă articolele 43 și 48 din Tratatul CE se opun ca acest stat B să nege societății respective capacitatea juridică și, prin urmare, capacitatea procesuală în fața instanțelor sale naționale, pentru a-și valorifica drepturile care decurg dintr-un contract încheiat cu o societate stabilită în respectivul stat membru B.

Observații prezentate Curții

23. NCC, precum și guvernele german, spaniol și italian, consideră că dispozițiile tratatului, referitoare la libertatea de stabilire a societăților, nu se opun ca aprecierea capacității juridice și a capacității procesuale a unei societăți legal constituite în temeiul dreptului unui stat membru să fie efectuată în conformitate cu dreptul altui stat membru, în care se

consideră că societatea respectivă și-a transferat sediul efectiv și, după caz, nu se opun ca societatea în cauză să își poată valorifica în justiție, în fața instanțelor din al doilea stat, drepturile care decurg dintr-un contract încheiat cu o societate stabilită în statul în cauză.

24. Acestea își întemeiază analiza, pe de o parte, pe dispozițiile articolului 293 a treia liniuță din Tratatul CE, care prevede:

„Atunci când este cazul, statele membre vor angaja negocieri între ele, pentru a asigura resortisanților lor:

[...]

– recunoașterea reciprocă a societăților în sensul articolului 48 paragraful al doilea, păstrarea personalității juridice în cazul transferului sediului dintr-o țară în alta [...]”.

25. Potrivit NCC, articolul 293 din Tratatul CE se întemeiază pe recunoașterea de către toate statele membre a faptului că o societate constituită într-un stat membru nu își păstrează automat personalitatea juridică în cazul în care își transferă sediul în alt stat membru și că este necesară încheierea de către statele membre a unui acord specific în acest sens – neadoptat încă până în prezent. NCC deduce că pierderea personalității juridice a unei societăți, în cazul în care își transferă sediul efectiv în alt stat membru, este compatibilă cu dispozițiile comunitare privind libertatea de stabilire. Refuzul unui stat membru de a recunoaște personalitatea juridică străină a unei societăți, constituită în alt stat membru, care și-a transferat sediul efectiv pe teritoriul său, nu reprezintă o restricționare a libertății de stabilire în măsura în care această societate are posibilitatea de a se constitui din nou, în temeiul dreptului statului în cauză. Singurele drepturi protejate de libertatea de stabilire sunt dreptul de a se constitui din nou în acest stat, precum și dreptul de a-și stabili unități pe teritoriul acestuia.

26. Potrivit guvernului german, autorii tratatului au inclus în acesta articolele 43 și 48 din Tratatul CE, cunoscând pe deplin diferențele considerabile care există între dreptul societăților comerciale ale statelor membre și intenționând să nu aducă atingere competenței naționale și autorității dreptului național, atât timp cât nu exista nicio apropiere legislativă. Deși există numeroase directive de armonizare în domeniul dreptului societăților comerciale, adoptate pe baza articolului 44 din Tratatul CE, în prezent, nu există nicio directivă de acest tip privind transferul sediului și nu a fost adoptat niciun acord multilateral în temeiul articolului 293 din Tratatul CE. În consecință, în stadiul actual al dreptului comunitar, aplicarea, în Germania, a principiului sediului real sau efectiv și implicațiile acestuia în ceea ce privește recunoașterea capacității juridice și a capacității procesuale ale societăților sunt compatibile cu dreptul comunitar.

27. În mod similar, conform guvernului italian, faptul că articolul 293 din Tratatul CE prevede încheierea unor convenții de către statele membre, cu scopul, în special, de a garanta că o societate își păstrează personalitatea juridică în cazul unui transfer al sediului dintr-un stat membru în altul, demonstrează că problema păstrării personalității juridice, ca urmare a unui transfer al sediului unei societăți, nu este soluționată de dispozițiile dreptului comunitar referitoare la libertatea de stabilire.
28. Potrivit guvernului spaniol, Convenția privind recunoașterea reciprocă a societăților și a persoanelor juridice, semnată la Bruxelles la 29 februarie 1968, nu a intrat niciodată în vigoare. Prin urmare, în absența unei convenții încheiate între statele membre pe baza articolului 293 din Tratatul CE, nu există nicio armonizare la nivel comunitar care să permită soluționarea problemei păstrării personalității juridice a unei societăți în cazul unui transfer al sediului acesteia. În această privință, nu există nicio precizare la articolele 43 și 48 din Tratatul CE.
29. NCC, precum și guvernele german, spaniol și italian susțin, pe de altă parte, că analiza lor este sprijinită de hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, în special punctele 23 și 24, formulate după cum urmează:

„[...] tratatul consideră că diferența între legislațiile naționale privind factorul de legătură necesar pentru societățile lor, precum și posibilitatea și, dacă este cazul, modalitățile de realizare a transferului dintr-un stat membru în altul al sediului, social sau real, al unei societăți înființate în temeiul dreptului național, reprezintă probleme care nu au fost soluționate prin normele privind dreptul de stabilire, dar care trebuie să fie abordate, totuși, de legislația viitoare sau de convențiile viitoare.

În aceste condiții, nu se poate interpreta că articolul 52 [din Tratatul CEE (devenit, după modificare, articolul 43 din Tratatul CE)] și articolul 58 [din Tratatul CEE (devenit articolul 48 din Tratatul CE)] conferă societăților înființate în temeiul dreptului național al unui stat dreptul de a-și transfera sediul central și administrația centrală în alt stat membru, păstrându-și, în același timp, calitatea de societăți constituite în conformitate cu legislația primului stat membru.”

30. Guvernul german consideră că, deși este evident că hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, privește relațiile dintre o societate și statul membru în conformitate cu legislația căruia a fost constituită, în cazul transferului sediului efectiv al acestei societăți în alt stat membru, raționamentul urmat de Curte în această hotărâre poate fi aplicat problemei relațiilor dintre o societate legal constituită într-un stat membru și alt stat membru (statul gazdă, în opoziție cu statul de constituire a societății), în care aceasta își transferă sediul efectiv. Pe această bază, guvernul german susține că, în cazul în care o societate legal constituită într-un prim stat membru a făcut uz de dreptul său de stabilire în alt stat membru, transferând toate părțile sale sociale resortisanților statului gazdă în care aceștia au reședința, problema stabilirii dacă, în statul membru gazdă, dreptul aplicabil în temeiul normelor privind conflictele de legi îi permite societății respective să existe în continuare nu intră sub incidența dispozițiilor referitoare la libertatea de stabilire.

31. Guvernul italian consideră, de asemenea, că din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, reiese că criteriile destinate stabilirii identității societăților comerciale nu intră sub incidența exercitării dreptului de stabilire, reglementat de articolele 43 și 48 din Tratatul CE, ci sunt de competența sistemelor juridice naționale. În consecință, normele referitoare la libertatea de stabilire nu pot fi invocate pentru armonizarea factorilor de legătură, a căror stabilire ține, în stadiul actual al dreptului comunitar, exclusiv de sistemele juridice ale statelor membre. În măsura în care societățile pot prezenta factori de legătură cu mai multe state, este necesar ca fiecare sistem juridic național să stabilească în ce condiții societățile pot fi supuse normelor sale.
32. În opinia guvernului spaniol, faptul de a impune unei societăți constituite în conformitate cu dreptul unui stat membru să aibă sediul său efectiv pe teritoriul acestui stat membru pentru a putea fi considerată, în alt stat membru, ca fiind o societate care beneficiază de libertatea de stabilire nu este incompatibil cu articolul 48 din Tratatul CE.
33. Guvernul spaniol amintește, în această privință, că articolul 48 paragraful întâi din Tratatul CE enunță două condiții pe care trebuie să le îndeplinească societățile definite la paragraful al doilea din același articol pentru a putea beneficia de dreptul de stabilire, în aceleași condiții ca și resortisanții altor state membre: pe de o parte, să fie constituite conform legislației unui stat membru; pe de altă parte, să aibă sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în interiorul Comunității. Acesta susține că a doua condiție a fost modificată de Programul general pentru eliminarea restricțiilor privind libertatea de stabilire, adoptat la Bruxelles la 18 decembrie 1961 (JO 1962, 2, p. 36, denumit în continuare „Programul general”).
34. Programul general prevede, la titlul I, intitulat „Beneficiari”:

„Eliminarea restricțiilor privind libertatea de stabilire [...] va fi realizată [...] pentru:

[...]

– societățile constituite conform legislației unui stat membru [...] și având sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în interiorul Comunității sau într-o țară sau teritoriu de peste mări,

care doresc să se stabilească în vederea exercitării unei activități independente pe teritoriul unui stat membru;

[...]

– societățile menționate anterior, cu condiția ca, în cazul în care acestea au doar sediul social în interiorul Comunității sau într-o țară sau teritoriu de peste mări, activitatea lor să prezinte o legătură efectivă și continuă cu economia unui stat membru sau a unei țări sau teritoriu de peste mări, fiind exclus faptul ca această legătură să privească naționalitatea [...]

care doresc să înființeze agenții, sucursale sau filiale pe teritoriul unui stat membru.”

35. Guvernul spaniol consideră că, deși Programul general impune cerința unei legături efective și continue doar în scopul exercitării libertății de creare a unui sediu secundar, o astfel de cerință ar trebui să se aplice, de asemenea, în cazul în care este vorba despre sediul principal, pentru asigurarea uniformității factorilor de legătură necesari pentru a beneficia de dreptul de stabilire.

36. În opinia Überseering, a Guvernului Țărilor de Jos și a Guvernului Regatului Unit, precum și a Comisiei și Autorității de supraveghere a AELS, în cazul în care se consideră că o societate, care a fost legal constituită în temeiul dreptului unui prim stat membru, în temeiul dreptului unui al doilea stat membru, și-a transferat sediul efectiv în acest ultim stat, articolele 43 și 48 din Tratatul CE coroborate, se opun faptului ca normele privind conflictul de legi aplicabile în acest ultim stat să prevadă aprecierea capacității juridice și a capacității procesuale ale acestei societăți în lumina dreptului statului membru respectiv. Acest lucru este valabil în cazul în care, în temeiul dreptului celui de-al doilea stat membru, societății în cauză i se neagă orice posibilitate de a-și valorifica în justiție drepturile care rezultă dintr-un contract încheiat cu o societate stabilită în acest stat. Argumentele lor în această privință sunt următoarele.

37. În primul rând, Comisia susține că, în temeiul articolului 293 din Tratatul CE, inițierea unor negocieri în scopul remedierii disparităților dintre legislațiile naționale în materie de recunoaștere a societăților străine este prevăzută la acest articol doar „în măsura în care este necesar”. Potrivit acesteia, dacă ar fi existat o jurisprudență pertinentă în 1968, recurgera la articolul 293 din Tratatul CE nu ar fi fost necesară. Acest lucru explică importanța determinantă pe care o are astăzi jurisprudența pertinentă a Curții pentru definirea conținutului și a sferei de aplicare a libertății de stabilire a societăților, consacrată la articolele 43 și 48 din Tratatul CE.

38. În al doilea rând, Überseering, Guvernul Regatului Unit, Comisia și Autoritatea de supraveghere a AELS concluzionează că hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, este irelevantă în prezenta cauză.

39. Aceștia susțin că, astfel cum reiese din faptele care fac obiectul acestei hotărâri, era vorba despre examinarea consecințelor juridice, în statul membru de constituire a unei societăți, a transferului sediului efectiv al acestei societăți în alt stat membru, astfel încât hotărârea în cauză nu poate servi ca bază pentru examinarea consecințelor juridice, în statul membru gazdă, a unui astfel de transfer.

40. Hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, se aplică numai relației dintre statul membru de constituire și societatea care dorește să părăsească acest stat, păstrându-și personalitatea juridică ce i-a fost conferită de legislația statului în cauză. Având în vedere că societățile sunt creații ale dreptului național, ar trebui să respecte în continuare cerințele prevăzute de legislația statului lor de constituire. Hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, consacră în consecință dreptul, pentru statul membru de constituire, de a stabili norme în materie de constituire și existență juridică a societăților, în conformitate cu normele dreptului său internațional privat. În schimb, aceasta nu soluționează problema stabilirii dacă o societate creată în temeiul dreptului unui stat membru ar trebui să fie recunoscută de alt stat membru.
41. În al treilea rând, în opinia Überseering, a Guvernului Regatului Unit, a Comisiei și a Autorității de supraveghere a AELS, pentru a răspunde la întrebarea adresată în prezenta cauză, este necesar să se facă referire nu la jurisprudența Daily Mail and General Trust, menționată anterior, ci la hotărârea Centros, menționată anterior, având în vedere că acțiunea principală din respectiva hotărâre privește, precum în prezenta cauză, tratamentul aplicat, în statul membru gazdă, unei societăți constituite în conformitate cu dreptul altui stat membru și care își exercita dreptul de stabilire.
42. Aceștia amintesc faptul că hotărârea Centros, menționată anterior, privește un sediu secundar din Danemarca, stat membru gazdă, al unei societăți, Centros Ltd, constituită legal în Regatul Unit, pe teritoriul căreia aceasta avea sediul social, fără a exercita acolo o activitate economică. Centros Ltd dorea să creeze în Danemarca o sucursală cu scopul de a-și exercita în acest stat principalele activități economice. Autoritățile daneze nu contestau existența în sine a acestei societăți de drept englez, ci îi negau dreptul de a-și exercita în Danemarca libertatea de stabilire, prin înființarea unei sucursale pe teritoriul respectiv, deoarece era evident că această formă de sediu secundar avea ca scop să evite aplicarea normelor daneze de constituire a societăților, în special cele referitoare la capitalul minim.
43. În hotărârea Centros, menționată anterior, Curtea a hotărât că un stat membru (stat gazdă) trebuie să accepte ca o societate legal constituită în alt stat membru, în care aceasta are sediul social, să stabilească pe teritoriul său un alt sediu (în speță, o sucursală), de unde să își poată desfășura întreaga activitate. În acest temei, statul membru gazdă nu poate să impună unei societăți care a fost constituită corespunzător în alt stat membru propriul său drept material al societăților comerciale, în special normele privind capitalul social. Comisia consideră că această abordare trebuie să fie aplicată și în cazul în care statul membru gazdă invocă dreptul său internațional privat privind societățile.
44. În opinia Guvernului Țărilor de Jos, dispozițiile tratatului referitoare la libertatea de stabilire nu se opun aplicării principiului sediului efectiv ca atare. În schimb, consecințele care derivă din ceea ce dreptul german consideră ca reprezentând un transfer în Germania al sediului unei societăți care, în plus, are personalitate juridică în temeiul constituirii sale în alt stat membru, constituie o limitare a libertății de stabilire,

în cazul în care aceste consecințe conduc la refuzul de recunoaștere a personalității juridice a societății.

45. Guvernul Țărilor de Jos observă că, în tratat, cei trei factori de legătură, și anume sediul social, sediul efectiv (administrația centrală) și locul principal de desfășurare a activității sunt puse pe picior de egalitate. Nu se precizează nicăieri în tratat faptul că, pentru a putea invoca libertatea de stabilire, este necesar ca sediul social și administrația centrală să se afle în același stat membru. Guvernul Țărilor de Jos consideră în consecință că o societate al cărei sediu efectiv nu se mai află în statul de constituire al societății are, de asemenea, drept de stabilire. Prin urmare, refuzul unui stat membru de a recunoaște capacitatea juridică a unei societăți legal constituite în alt stat membru, care își exercită libertatea de stabili un sediu secundar pe teritoriul său, contravine dispozițiilor tratatului privind libertatea de stabilire.
46. În ceea ce privește Guvernul Regatului Unit, acesta susține că normele din dreptul german, care fac obiectul acțiunii principale, sunt contrare articolelor 43 și 48 din Tratatul CE, în măsura în care acestea au ca efect împiedicarea unei societăți precum Überseering să își exercite activitățile prin intermediul unei agenții sau sucursale în Germania, în cazul în care agenția sau sucursala respectivă este considerată, în temeiul dreptului german, ca fiind sediul efectiv al societății, deoarece aceste dispoziții implică pierderea capacității juridice, fără care o societate nu poate să funcționeze.
47. Autoritatea de supraveghere a AELS adaugă că libertatea de stabilire presupune nu doar dreptul de stabilire a unui sediu secundar în alt stat membru, ci și dreptul, pentru o societate care își transferă sediul efectiv în alt stat membru, de a-și menține sediul inițial din statul membru în care aceasta a fost constituită. Normele din dreptul german, care se aplică în acțiunea principală, au ca efect transformarea libertății de stabilire într-o obligație de stabilire pentru a putea fi păstrată capacitatea juridică a societății în cauză și, prin urmare, capacitatea sa procesuală. Prin urmare, acestea constituie o restricționare a libertății de stabilire prevăzută de tratat. Această concluzie nu implică faptul că statele membre nu au competența de a stabili factori de legătură între o societate și teritoriul lor, ci că acestea trebuie să își exercite competența respectivă în conformitate cu tratatul.
48. De asemenea, Guvernul Țărilor de Jos și Guvernul Regatului Unit, precum și Autoritatea de supraveghere a AELS, au insistat asupra faptului că Überseering nu a intenționat să își transfere în Germania sediul efectiv în sensul dreptului german. Überseering susține că nu a intenționat să își înceteze activitatea în Țările de Jos pentru a se constitui din nou în Germania și că dorește să rămână în continuare o societate comercială cu răspundere limitată de drept olandez (BV). În plus, este paradoxal faptul că dreptul german o consideră astfel, în scopul acțiunii în justiție introduse împotriva sa, pentru condamnarea acesteia la plata onorariilor arhitecților.
49. În ședință, Guvernul Țărilor de Jos a susținut că, într-o situație precum cea care face obiectul acțiunii principale, potrivit dreptului olandez este vorba de constituirea unei sucursale, prin urmare de un sediu secundar. În opinia sa, ar fi incorect să se analizeze prezenta cauză pe baza premisei că a existat un transfer al sediului efectiv al

Überseering în Germania doar ca urmare a unui transfer de părți sociale unor resortisanți germani cu reședința în Germania. O astfel de analiză este specifică dreptului privat german. Niciun element nu sugerează că Überseering dorea să își transfere sediul efectiv în Germania. De asemenea, raționamentul potrivit căruia este vorba despre un sediu principal vizează negarea pertinentei hotărârii Centros, menționată anterior, în care era vorba despre forma sediului secundar, rezultat al înființării unei sucursale și încercarea de a apropia prezenta hotărâre de hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior.

50. Guvernul Regatului Unit observă că Überseering a fost constituită legal în Țările de Jos, a fost înscrisă dintotdeauna în Registrul Comerțului din Amsterdam și Haarlem, în calitate de societate de drept olandez și nu a încercat să își transfere sediul efectiv în Germania. Din 1994, ca urmare a unui transfer de proprietate, aceasta și-a exercitat pur și simplu majoritatea activităților și a organizat anumite reuniuni în Germania. Prin urmare trebuie să se considere că, în practică, aceasta a acționat în Germania prin intermediul unei agenții sau sucursale. O astfel de situație este total diferită de situația din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, care privește o încercare deliberată de a transfera, din Regatul Unit către un alt stat membru, sediul social și controlul unei societăți de drept englez, păstrând, în același timp, statutul de societate legal constituită în Regatul Unit, dar fără a se supune cerințelor fiscale legate, în Regatul Unit, de transferul în afara teritoriului său a gestiunii și controlului unei societăți.
51. În opinia Autorității de supraveghere a AELS, refuzul de a-i recunoaște Überseering dreptul său procesual în Germania, datorită transferului aparent neintenționat al sediului său efectiv în acest stat, indică lipsa de certitudine pe care o poate genera aplicarea diverselor norme de drept internațional privat ale statelor membre la nivelul tranzacțiilor transfrontaliere. Din moment ce calificarea drept sediu efectiv al unei societăți se bazează, în mare măsură, pe fapte, este posibil ca diverse sisteme juridice naționale și, în cadrul unora dintre ele, diverse instanțe, să aibă păreri diferite cu privire la ce anume constituie un sediu efectiv. De altfel, stabilirea sediului efectiv este tot mai dificilă într-o economie internațională și informatizată, în care prezența fizică a decidenților devine tot mai puțin necesară.

Aprecierea Curții

Cu privire la aplicabilitatea unor dispoziții din tratat referitoare la libertatea de stabilire

52. Cu titlu preliminar și contrar atât declarațiilor NCC, cât și ale guvernelor german, spaniol și italian, trebuie să se precizeze că, în cazul în care se consideră că o societate, constituită legal într-un prim stat membru în care aceasta are sediul social, și-a transferat sediul efectiv într-un al doilea stat membru, în temeiul legislației acestui din urmă stat, ca urmare a cedării tuturor părților sale sociale unor resortisanți ai statului respectiv, pe teritoriul căruia au reședința, normele pe care al doilea stat le aplică acestei societăți, în stadiul actual al dreptului comunitar, intră sub incidența sferei de aplicare a dispozițiilor comunitare privind libertatea de stabilire.

53. În această privință, este necesar, în primul rând, să se respingă argumentele întemeiate pe articolul 293 din Tratatul CE, care au fost invocate de NCC, precum și de către guvernele german, spaniol și italian.
54. Într-adevăr, astfel cum a susținut avocatul general la punctul 42 al concluziilor sale, articolul 293 din Tratatul CE nu constituie o rezervă de competență legislativă conferită statelor membre. Deși această dispoziție oferă statelor membre posibilitatea de a iniția negocieri, în special cu scopul de a facilita soluționarea problemelor cauzate de disparitățile dintre legislații în ceea ce privește recunoașterea reciprocă a societăților și păstrarea personalității lor juridice în cazul unui transfer transfrontalier al sediului acestora, numai „în cazul în care este necesar”, adică în ipoteza în care dispozițiile tratatului nu permit realizarea obiectivelor tratatului.
55. În special, trebuie subliniat faptul că, deși convențiile a căror încheiere este încurajată la articolul 293 din Tratatul CE pot, asemenea directivelor de armonizare care sunt prevăzute la articolul 44 din Tratatul CE, să faciliteze realizarea libertății de stabilire, exercitarea acestei libertăți nu poate totuși să fie condiționată de adoptarea unor astfel de convenții.
56. În această privință, este necesar să se amintească faptul că, astfel cum a subliniat deja Curtea, libertatea de stabilire recunoscută la articolul 43 din Tratatul CE resortisanților comunitari presupune dreptul acestora de a avea acces la activități independente și de a le exercita, precum și dreptul de a gestiona și constitui întreprinderi în aceleași condiții ca și cele definite de legislația statului membru de stabilire pentru proprii resortisanți. În plus, în temeiul articolului 48 din Tratatul CE, „societățile constituite conform legislației unui stat membru și având sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în interiorul Comunității, sunt asimilate, în aplicarea dispozițiilor [din tratat privind dreptul de stabilire], persoanelor fizice resortisante ale statelor membre”.
57. Consecința directă este că societățile respective au dreptul de a-și desfășura activitatea într-un alt stat membru. Amplasarea sediului lor social, a administrației centrale sau a locului principal de desfășurare a activității constituie, ca și în cazul cetățeniei persoanelor fizice, factorul de legătură cu ordinea juridică a unui stat membru.
58. În hotărârea Centros, menționată anterior (punctele 19 și 20), Curtea și-a întemeiat raționamentul pe aceste premise.
59. Exercițarea libertății de stabilire presupune, în mod necesar, recunoașterea societăților respective de orice stat membru în care acestea doresc să se stabilească.
60. În consecință, nu este necesar ca statele membre să adopte o convenție privind recunoașterea reciprocă a societăților pentru ca societățile care îndeplinesc condițiile

prevăzute la articolul 48 din Tratatul CE să își poată exercita libertatea de stabilire, recunoscută acestora de articolele 43 și 48 din Tratatul CE, care sunt direct aplicabile începând cu încheierea perioadei de tranziție. Rezultă că niciun argument care ar putea să justifice o limitare a efectului deplin al acestor articole nu poate fi întemeiat pe faptul că, până în prezent, nu a fost adoptată nicio convenție privind recunoașterea reciprocă a societăților, pe baza articolului 293 din Tratatul CE.

61. În al doilea rând, este necesar să se examineze argumentul întemeiat pe hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, care a stat la baza dezbaterilor în fața Curții, în măsura în care aceasta a fost invocată, într-un fel, pentru a asimila situației din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, situația care, în temeiul dreptului german, generează pierderea capacității juridice și a capacității procesuale ale unei societăți constituite potrivit dreptului altui stat membru.
62. Trebuie să se sublinieze, în această privință, că, spre deosebire de hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, care privește relațiile dintre o societate și statul membru în conformitate cu legislația căruia a fost constituită, în cazul în care societatea dorește să își transfere sediul efectiv în alt stat membru, păstrându-și personalitatea juridică de care beneficiază în statul său de constituire, acțiunea principală din prezenta cauză privește recunoașterea de către un stat membru a unei societăți constituite potrivit dreptului altui stat membru, refuzându-i-se unei astfel de societăți orice capacitate juridică în primul stat membru, în cazul în care acesta consideră că societatea respectivă și-a transferat sediul efectiv pe teritoriul său, indiferent dacă aceasta a intenționat efectiv să își transfere sediul sau nu.
63. Astfel cum au subliniat atât Guvernul Țărilor de Jos și Guvernul Regatului Unit, cât și Comisia și Autoritatea de supraveghere a AELS, Überseering nu și-a manifestat niciodată dorința de a-și transfera sediul în Germania. Existența sa juridică nu a fost niciodată contestată în temeiul dreptului statului său de constituire, ca urmare a cedării tuturor părților sale sociale unor rezidenți germani. În special, aceasta nu a făcut obiectul niciunei măsuri de lichidare în temeiul dreptului olandez, în privința căruia aceasta nu a încetat să fie constituită valid.
64. În plus, chiar dacă s-ar considera că acțiunea principală privește un transfer transfrontalier al sediului efectiv, interpretarea hotărârii Daily Mail and General Trust, menționată anterior, pe care au propus-o NCC, precum și guvernele german, spaniol și italian este eronată.
65. În cauza care a dat naștere hotărârii Daily Mail and General Trust Plc, societate constituită conform legislației Regatului Unit și care avea atât sediul social, cât și sediul efectiv pe teritoriul respectiv, dorea să își transfere sediul efectiv în alt stat membru fără să își piardă personalitatea juridică sau calitatea de societate de drept englez, ceea ce necesita o autorizație din partea autorităților britanice competente, pe care acestea au refuzat să o acorde. Prin urmare, aceasta a introdus o acțiune împotriva autorităților respective în fața High Court of Justice, Queen's Bench Division (Regatul Unit), cu scopul de a obține o hotărâre conform căreia articolele 52 și 58 din Tratatul CEE îi

confereau dreptul de a-și transfera sediul efectiv în alt stat membru, fără o autorizare prealabilă și fără să își piardă personalitatea juridică.

66. Astfel, spre deosebire de acțiunea principală, cauza care a dat naștere hotărârii Daily Mail and General Trust, menționată anterior, nu privea tratamentul aplicat de către un stat membru unei societăți, constituită legal în alt stat membru, care își exercită libertatea de stabilire în primul stat membru.
67. Ca urmare a întrebărilor adresate de High Court of Justice privind problema dacă dispozițiile tratatului referitoare la libertatea de stabilire îi conferă unei societăți dreptul de a-și transfera sediul central în alt stat membru, Curtea a amintit, la punctul 19 din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, că o societate creată în temeiul unui sistem juridic național există numai în temeiul legislației naționale care determină constituirea și funcționarea acesteia.
68. La punctul 20 din aceeași hotărâre, Curtea a subliniat divergențele dintre legislațiile naționale atât în ceea ce privește factorul de legătură cu teritoriul național necesar pentru constituirea unei societăți, cât și în privința posibilității unei societăți constituite în conformitate cu o astfel de legislație de a modifica ulterior acest factor de legătură.
69. Curtea a concluzionat, la punctul 23 din hotărârea în cauză, că tratatul consideră că aceste divergențe sunt probleme nesoluționate de normele tratatului privind libertatea de stabilire, dar că trebuie să fie soluționate prin intermediul unor legislații sau convenții, cu privire la care Curtea a constatat că nu au fost încă realizate.
70. Procedând astfel, Curtea s-a limitat să constate că posibilitatea ca o societate constituită conform legislației unui stat membru să își transfere sediul, social sau efectiv, în alt stat membru, fără a-și pierde personalitatea juridică de care beneficiază în sistemul juridic al statului membru de constituire și, după caz, modalitățile acestui transfer erau stabilite de legislația națională în temeiul căreia a fost constituită societatea în cauză. Curtea a concluzionat că un stat membru avea posibilitatea de a impune unei societăți constituite în temeiul ordinii sale juridice restricții în privința transferului sediului efectiv al acesteia în afara teritoriului său, pentru ca societatea în cauză să își poată păstra personalitatea juridică de care beneficia în temeiul dreptului statului respectiv.
71. În schimb, Curtea nu s-a pronunțat cu privire la problema dacă, în cazul în care, precum în acțiunea principală, se consideră că o societate constituită conform legislației unui stat membru, își transferă sediul efectiv, în temeiul dreptului altui stat membru, în acest din urmă stat, acesta are dreptul de a refuza recunoașterea personalității juridice de care beneficia societatea în ordinea juridică a statului său de constituire.
72. Astfel, fără a aduce atingere termenilor generali utilizați la punctul 23 din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, Curtea nu a intenționat să recunoască dreptul statelor membre de a supune respectării dreptului național privind societățile comerciale exercitarea efectivă, pe teritoriul lor, a libertății de stabilire de către

societățile constituite legal în alte state membre, cu privire la care acestea consideră că și-au transferat sediul pe teritoriul respectiv.

73. Prin urmare, nu se poate deduce din hotărârea Daily Mail and General Trust, menționată anterior, că, în cazul în care o societate, constituită conform legislației unui stat membru și care beneficiază pe teritoriul statului respectiv de personalitate juridică, își exercită libertatea de stabilire în alt stat membru, problema recunoașterii capacității sale juridice și a capacității sale procesuale în statul membru de stabilire nu intră sub incidența dispozițiilor tratatului privind libertatea de stabilire, chiar și în cazul în care se consideră, în temeiul dreptului statului membru de stabilire, că societatea în cauză și-a transferat sediul efectiv în statul respectiv.
74. În al treilea rând, este necesar să se respingă argumentul guvernului spaniol, conform căruia, într-o situație precum cea care face obiectul acțiunii principale, Programul general subordonează, la titlul I, beneficiul libertății de stabilire, garantată de tratat, existenței unei legături efective și continue cu economia unui stat membru.
75. Într-adevăr, din însăși formularea Programului general rezultă că acesta impune o legătură efectivă și continuă numai în cazul în care societatea în cauză are doar sediul social în interiorul Comunității. În mod incontestabil, acesta nu este cazul Überseering, care are atât sediul social, cât și sediul efectiv în interiorul Comunității. Pentru acest caz, Curtea a constatat, la punctul 19 din hotărârea Centros, menționată anterior, că articolul 58 din tratat asimilează persoanelor fizice, resortisante ale statelor membre, societățile constituite conform legislației unui stat membru și care au sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în interiorul Comunității.
76. Din considerentele precedente rezultă că Überseering are dreptul să se prevaleze de libertatea de stabilire pentru a contesta refuzul dreptului german de a-i recunoaște personalitatea juridică și capacitatea sa procesuală.
77. În plus, este necesar să se amintească faptul că, în principiu, achiziționarea de către una sau mai multe persoane fizice, care au reședința într-un stat membru, unor părți sociale ale unei societăți constituite și stabilite în alt stat membru, intră sub incidența dispozițiilor tratatului privind libera circulație a capitalurilor, în măsura în care o astfel de participație nu le conferă persoanelor fizice în cauză o influență clară asupra deciziilor societății și nu le permite stabilirea activităților acesteia. În schimb, în cazul în care achiziția privește toate părțile sociale ale unei societăți care are sediul social în alt stat membru și o astfel de participație conferă o influență clară asupra deciziilor societății și le permite acționarilor stabilirea activităților acesteia, se aplică dispozițiile tratatului privind libertatea de stabilire (a se vedea, în acest caz, hotărârea din 13 aprilie 2000, Baars, cauza C-251/98, Rec., p. I-2787, punctele 21 și 22).

Cu privire la existența unei restricții privind libertatea de stabilire

78. În continuare, este necesar să se examineze dacă refuzul de către instanțele germane de a recunoaște unei societăți legal constituite potrivit dreptului altui stat membru, capacitatea juridică și capacitatea procesuală constituie o restricție în privința libertății de stabilire.
79. În această privință, într-o situație precum cea care face obiectul acțiunii principale, o societate legal constituită potrivit dreptului unui stat membru (altul decât Republica Federală Germania), în care aceasta are sediul social, în cazul în care societatea în cauză dorește să își valorifice, în fața unei instanțe germane, drepturile care îi revin în urma încheierii unui contract cu o societate de drept german, nu are altă soluție, potrivit dreptului german, decât să se constituie din nou în Germania.
80. *Überseering*, legal constituită în Țările de Jos și având sediul social pe teritoriul respectiv, are dreptul, în temeiul articolelor 43 și 48 din Tratatul CE, de a-și exercita libertatea de stabilire în Germania, în calitate de societate de drept olandez. În această privință, este irelevant faptul că, ulterior constituirii acestei societăți, toate părțile sale sociale au fost achiziționate de resortisanți germani cu reședința în Germania, având în vedere că acest lucru nu a generat pierderea personalității sale juridice, de care beneficiază în sistemul juridic olandez.
81. Într-adevăr, însăși existența societății este inseparabilă de calitatea sa de societate de drept olandez, în măsura în care, astfel cum s-a amintit, o societate există numai în temeiul legislației naționale care a determinat constituirea și funcționarea acesteia (a se vedea, în acest sens, hotărârea *Daily Mail and General Trust*, menționată anterior, punctul 19). Prin urmare, cerința de reconstituire a aceleiași societăți în Germania echivalează cu negarea însăși a libertății de stabilire.
82. În aceste condiții, refuzul, de către un stat membru, de a recunoaște capacitatea juridică a unei societăți constituite conform dreptului altui stat membru în care aceasta are sediul social, pe motiv, în special, că societatea și-a transferat sediul efectiv pe teritoriul statului în cauză ca urmare a achiziționării tuturor părților sale sociale de către resortisanți ai acestui stat membru, care au reședința pe teritoriul său, având drept rezultat faptul că societatea nu are, în statul membru gazdă, capacitate procesuală pentru a-și apăra drepturile care îi revin în temeiul unui contract, cu excepția cazului în care se constituie din nou potrivit dreptului acestui stat, constituie o restricție privind libertatea de stabilire, incompatibilă, în principiu, cu articolele 43 și 48 din Tratatul CE.

Cu privire la eventuala justificare a unei restricții privind libertatea de stabilire

83. În cele din urmă, este necesar să se stabilească dacă o astfel de restricție privind libertatea de stabilire poate fi justificată de motivele invocate atât de instanța națională, cât și de guvernul german.

84. Guvernul german a susținut, în subsidiar, că, în cazul în care Curtea ar hotărî că aplicarea principiului sediului constituie o restricție privind libertatea de stabilire, această restricție se aplică în mod nediscriminatoriu, este justificată de motive imperioase de interes general și este proporțională cu obiectivele vizate.
85. În opinia guvernului german, caracterul nediscriminatoriu rezultă din faptul că normele de drept, care decurg din principiul sediului societății, se aplică nu numai oricărei societăți străine care se stabilește în Germania, transferându-și sediul efectiv pe acest teritoriu, ci și societăților de drept german care își transferă sediul efectiv în afara Germaniei.
86. În ceea ce privește motivele imperioase de interes general prezentate pentru a justifica restricția pretinsă, guvernul german susține, cu titlu introductiv, că, în alte domenii, dreptul comunitar secundar presupune faptul că sediul administrativ și sediul social sunt identice. Prin urmare, dreptul comunitar a recunoscut, în principiu, temeinicia unui sediu social și administrativ unic.
87. În opinia guvernului german, normele germane de drept internațional privat privind societățile comerciale contribuie la securitatea juridică și protecția creditorilor. În această privință, guvernul german subliniază că, la nivel comunitar, nu există nicio armonizare a modalităților de protecție a capitalului social al societăților cu răspundere limitată și că aceste societăți sunt supuse, în statele membre, altele decât Republica Federală Germania, unor cerințe mult mai puțin stricte în anumite privințe. Principiul sediului, aplicat în dreptul german, garantează, în acest context, că o societate, al cărei loc principal de desfășurare a activității este situat pe teritoriul german, are un capital minim fix, ceea ce contribuie la protejarea partenerilor săi contractuali și a creditorilor săi. De asemenea, acest lucru împiedică și denaturarea concurenței, în măsura în care toate societățile, al căror loc principal de desfășurare a activității este situat în Germania, sunt supuse aceluiași cadru legal.
88. Potrivit guvernului german, o altă justificare constă în protecția acționarilor minoritari. În absența unui standard comunitar în domeniul protecției în cauză, un stat membru ar trebui să poată aplica oricărei societăți, al cărei loc principal de desfășurare a activității este situat pe teritoriul său, aceleași cerințe legale care protejează acționarii minoritari.
89. Protejarea salariaților în situația unei cogestiuni a întreprinderilor, în condițiile stabilite de lege, justifică, de asemenea, aplicarea principiului sediului societății. În opinia guvernului german, transferul în Germania al sediului efectiv al unei societăți constituite potrivit dreptului altui stat membru ar putea, în cazul în care societatea și-ar păstra calitatea de societate constituită în temeiul dreptului respectiv, să presupună un risc de eludare a dispozițiilor germane referitoare la cogestiune, care permit salariaților, în anumite condiții, să fie reprezentați în consiliul de supraveghere al societății. Societățile altor state membre nu dispun încă de un astfel de organism.

90. În cele din urmă, orice eventuală restricție, rezultată din aplicarea principiului sediului societății, poate fi justificată de motive fiscale. În această privință, guvernul german susține că principiul constituirii permite, într-o măsură mai mare decât principiul sediului societății, crearea unor societăți cu două sedii, care sunt supuse, din acest motiv, unei impozitări nelimitate în cel puțin două state membre. Există riscul ca astfel de societăți să solicite și să primească avantaje fiscale în mai multe state în paralel. Cu titlu de exemplu, guvernul german menționează compensarea transfrontalieră a pierderilor și profiturilor între întreprinderile unui astfel de grup.
91. Guvernul Țărilor de Jos și Guvernul Regatului Unit, Comisia și Autoritatea de supraveghere a AELS consideră că restricția în cauză nu este justificată. Aceștia susțin, în special, că obiectivul protejării creditorilor fusese invocat, de asemenea, de autoritățile daneze în hotărârea Centros, menționată anterior, cu scopul de a justifica refuzul de a înregistra în Danemarca sucursala unei societăți care fusese legal constituită în Regatul Unit și care își exercitase toate activitățile în Danemarca, deși nu îndeplinise cerințele dreptului danez în ceea ce privește constituirea și plata unui capital social minim. Aceștia adaugă că nu este sigur faptul că cerințele referitoare la un capital social minim constituie o metodă eficientă de protejare a creditorilor.
92. În această privință, nu poate fi exclus faptul că motivele imperioase de interes general precum protejarea intereselor creditorilor, ale acționarilor minoritari, ale salariaților sau ale autorităților fiscale pot, în anumite circumstanțe și respectând anumite condiții, să justifice restricțiile privind libertatea de stabilire.
93. Cu toate acestea, astfel de motive nu pot să justifice negarea capacității juridice și, prin urmare, a capacității procesuale ale unei societăți constituite corespunzător în alt stat membru, în care aceasta are sediul social. Într-adevăr, o astfel de măsură este echivalentă cu negarea însăși a libertății de stabilire, recunoscută societăților la articolele 43 și 48 din Tratatul CE.
94. În consecință, este necesar să se răspundă la prima întrebare că, în cazul în care o societate, constituită conform legislației unui stat membru pe teritoriul căruia aceasta are sediul social, cu privire la care se consideră, potrivit dreptului altui stat membru, că și-a transferat sediul efectiv în acest din urmă stat, articolele 43 și 48 din Tratatul CE se opun ca acest stat să îi nege societății respective capacitatea juridică și, prin urmare, capacitatea procesuală în fața instanțelor sale naționale, pentru a-și valorifica drepturile care decurg dintr-un contract încheiat cu o societate stabilită în respectivul stat membru.

Cu privire la a doua întrebare preliminară

95. Din răspunsul la prima întrebare preliminară rezultă că, în cazul în care o societate, constituită conform legislației unui stat membru pe teritoriul căruia aceasta are sediul social, își exercită libertatea de stabilire în alt stat membru, articolele 43 și 48 din Tratatul CE impun acestui stat să îi recunoască societății capacitatea juridică și, prin

urmare, capacitatea procesuală de care aceasta beneficiază în temeiul dreptului statului său de constituire.

Cu privire la cheltuielile de judecată

96. Cheltuielile efectuate de guvernele german, spaniol, italian, Guvernul Țărilor de Jos și de Guvernul Regatului Unit, precum și de Comisie și de Autoritatea de supraveghere a AELS, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Bundesgerichtshof, prin ordonanța din 30 martie 2000, declară:

- 1) **În cazul în care o societate, constituită conform legislației unui stat membru pe teritoriul căruia are sediul social, cu privire la care se consideră, potrivit dreptului altui stat membru, că și-a transferat sediul efectiv în acest din urmă stat, articolele 43 și 48 din Tratatul CE se opun ca acest stat să îi nege societății respective capacitatea juridică și, prin urmare, capacitatea procesuală în fața instanțelor sale naționale, pentru a-și valorifica drepturile care decurg dintr-un contract încheiat cu o societate stabilită în respectivul stat membru.**

- 2) **În cazul în care o societate, constituită conform legislației unui stat membru pe teritoriul căruia aceasta are sediul social, își exercită libertatea de stabilire în alt stat membru, articolele 43 și 48 din Tratatul CE impun acestui stat să îi recunoască societății capacitatea juridică și, prin urmare, capacitatea procesuală de care aceasta beneficiază în temeiul dreptului statului său de constituire.**

Rodríguez Iglesias

Puissochet

Wathelet

Schintgen

Gulmann

Edward

La Pergola

Jann

Skouris

Macken

Colneric

von Bahr

Cunha Rodrigues

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 5 noiembrie 2002.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias